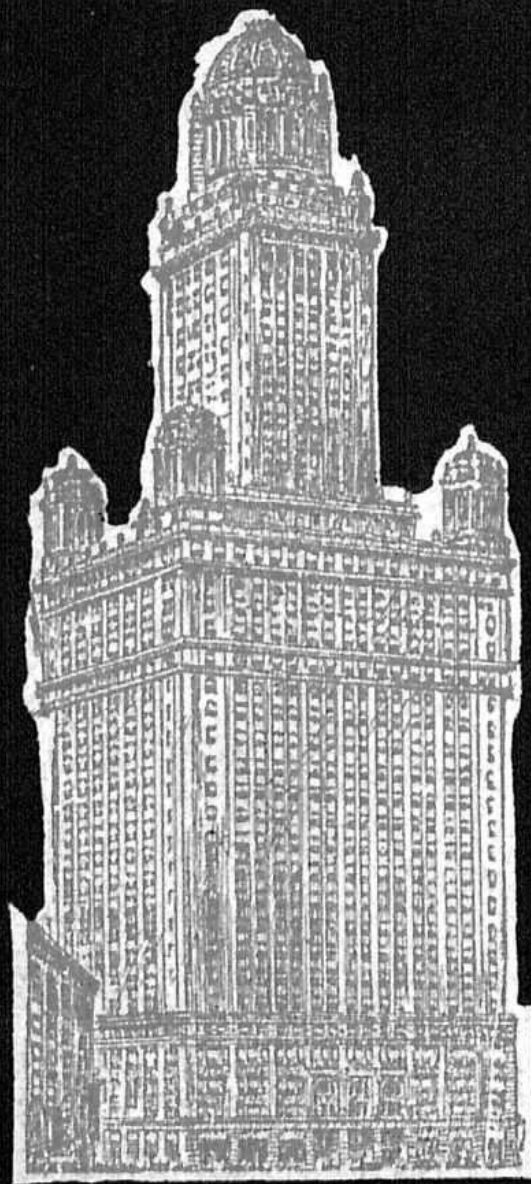

Zvláštní otisk ze spisu
KOMERČNÍ INŽENÝŘI V USA.

B 697

**AMERICKÉ
CEDULOVÉ
BANKY**

JUDr. ING. ALOIS KRÁL

KNIHOVNA
VYSOKÉ ŠKOLY OBCHODNÍ
V PRAZE

P R A H A 1 9 3 1

**O T A K A R
JANÁČEK
V P R A Z E**

VII F Barclay - USA

B 697

KNZHOVNA
VYSOKÉ ŠKOLY OBCHODNÍ
V PRAZE

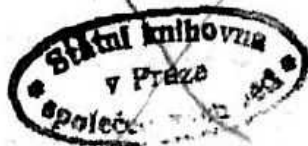
JUDr. ING. ALOIS KRÁL

A M E R I C K É

C E D U L O V É

B A N K Y

~~99581~~
~~F 48454~~
~~20196/19~~

ZF171

Poznámka úvodem

Tato práce zdaleka není vyčerpávajícím pojednáním o americkém cedulovém bankovníctví. Byla psána pro knihu: »Komerční inženýři v U. S. A.«, vydanou Spolkem komerčních inženýrů na jaře 1931, jež shrnuje řadu statí o americké obchodní praxi a přináší »zkušenosti z různých oborů amerického podnikání, získané absolventy vysoké školy obchodní v letech 1928 až 1931«. Byla vázána místem, které jí mohlo býti v knize vykázáno a směrem prací ostatních. Jest deskriptivní. Pomíjí historii působení systému rezervních ústavů, nerozbírá jeho politiky, nezabývá se pohyby zlata, nejedná o problému cedulového úvěru a bursy, rovněž ne o amerických pokusech regulovati hospodářský cyklus, atj. Nepřináší teoretických úvah, ani na druhé straně nejde do technických podrobností. Jest stručná a poskytuje jen všeobecnou informaci.

Autor.

Obsah

Cedulová banka a obchod	5
Nástin dějinného vývoje amerického cedulového bankovníctví	6
Nynější systém (federální rezervní banky) a jeho organizace	7
Vydávání bankovek	9
Vklady členských bank	11
Jiné pasivní obchody	13
Obchody aktivní	13
Eskont směnek	14
A. Rediskont	15
B. Diskont vlastních směnek bankovních	17
C. Zvláštnosti eskontní praxe	18
Obchody na volném trhu	19
A. Směnky na volném trhu	21
B. Cenné papíry	24
Jiné aktivní obchody	25
Prostředkování platů	27
Závěrečné úvahy	29

Cedulová banka a obchod.

Užil bych raději pro nadpis této stati anglického označení »central banking« a »business«, neboť lépe vystihují pole mé úvahy. Výraz »business« vystihuje obchod i průmysl a výraz »central banking« jest vhodnější. Zvykli jsme si v své bankovní tradici mluvit o »cedulové bance«, poněvadž jejím privilejem jest vydávati bankovky; u nás, resp. v Rakousko-Uhersku, byl to ode dávna privilej výhradní a všeobecně jest to právo nad míru cenné; není levnějšího zdroje úvěru než tisk peněz. Ale myslíce stále na práva cedulové banky, zapomínáme rádi na její povinnosti. Výraz »central banking« zdůrazňuje jednu takovou povinnost: býti středem, osou peněžního systému, rezervou úvěrové síly. Cedulový ústav jest vrcholem peněžní organizace, bankou ústřední, bankou bank.

Poněvadž cedulová banka jest »bankou bank«, pracuje převážně s peněžními ústavy, se skutečným podnikáním obchodním a průmyslovým téměř nemá přímého styku a nikdy ne styku úvěrového. Proto ovšem bývá, že většina podnikatelů ztrácí o ni zájem; necítí přímo, jak pracuje, proto si jí nevšímá. Ale takový nezájem jest vlastně vysvědčením cedulové bance, že úkol sobě svěřený dobře obstarává. Jest ideální stav, kdy není zapotřebí násilných zásahů, ale když součinností s ostatními institucemi peněžního organismu a snad jen mírným zakročením v úvěrovém ústrojí banka cedulová udržuje stav hospodářské rovnováhy. Takového jemného »vyrovnávání« široká veřejnost neucítí. Teprve tenkrát, jestliže cedulový ústav tento úkol nesplní, ať z viny vlastní. či z viny cizí, na příklad státu, jak se mnohdy stává, nese veřejnost, obchodní i jiná, přímé i nepřímé následky toho.

Viděli jsme příklady velmi často. Máme v živé paměti válečné i poválečné měnové obtíže a v Americe vzpomínáme na spory o bankovní reformu před válkou, směřující k zavedení spořádaného cedulového bankovníctví. I dnes jsou to často zejména ne-

přesnosti a poruchy, jež upoutávají pozornost širší veřejnosti na federální rezervní systém.

Úkoly cedulové banky vymezují se různě. Z důvodů historického vývoje spíše než z důvodu věcné přednosti uvádívá se především, že cedulová banka jest fiskálním agentem vlády. Podstatnou funkcí jest však pro ni správa obíhajících peněz, jež někdy dosahuje téměř výhradnosti; s tím souvisí péče o usnadňování platebního styku. Cedulový ústav uschovává dále pokladní přebytky ostatních bank a na jejich velikost působí úvěrem. Vlivem na cenu a množství úvěru snaží se pak vykonávati vliv na vývoj hospodářského života vůbec.

Nástin dějinného vývoje amerického bankovníctví.

Jest pozoruhodné, že do světové války Spojené státy neměly cedulového bankovníctví v uvedené podobě. Bankovní soustava vyvíjela se tu svérázným způsobem. Hmotné zájmy osobní i politické měly často větší vliv než zájmy celku a proto mnohdy nedošlo k řešení dokonalému, nýbrž jen ke kompromisům.

První cedulovou bankou, zřízenou na základě federální autority, byla First Bank of the United States, povolena kongresem r. 1791 na 20 let. Osvědčila se výborně, ale, když se její privilej blížila ke konci, kongres jí neobnovil pod politickými záminkami. Ve skutečnosti šlo o ochranu hmotných zájmů bank, zřízených neb do života se chystajících podle státních zákonů (tak zvaných »state banks«). Po roce 1811 přichází několik let ubohého hospodaření státních bank, jež vede k mnohým úpadkům r. 1814. Kongres povoluje novou národní banku (Second Bank of the United States) r. 1816, jež brzy obnovuje pořádek; banka byla právě tak úspěšná jako její první předchůdkyně. Ale opět zájmy politické nechaly vypršeti její privilej roku 1836 a po té přichází nové období špatného bankovníctví až do roku 1863. Válka Severu proti Jihu vynutila si novou organizaci. Byly tehdy v oběhu jednak mince, jednak bankovky, vydané asi 1600 »státními« bankami, které byly často naprosto bezcenné. National Bank Act z roku 1863 (revidovaný 1864 a mnohokrát později a dosud platný) zavedl, řečeno stručně, systém vydávání bankovek národními bankami do výše jejich splaceného akciového kapitálu a na základě plné úhrady federálními papíry; původně směly býti bankovky vydávány do kursovní hodnoty papírů, nejvýše však do 90% hodnoty jmenovité; od roku 1900 až do nominále. Dluhopisy, na jejichž podkladě byly bankovky vydány, musely býti uloženy u ministra financí, který obstarával také tisk bankovek pro banky. U něho musela býti chována i reserva ve výši 5% bankovek v oběhu, a to v t. zv. »zákonných penězích«.

Zákon o národních bankách z roku 1863 chtěl jednak zavést měnový pořádek, jednak však také chtěl zabezpečiti papírům veřejného dluhu trh, jehož federální vláda nutně potřebovala po emisích na úhradu nákladů občanské války. Národní banky byly dokonce povinny odebrati určitou minimální částku dluhopisů. Následkem tohoto systému byla soustava peněz, zakládajících se výhradně na státním úvěru, nikoliv tedy hrazených obchodně, které nejen naprosto neměly pružnosti, ale měly dokonce jakousi »pružnost zvratnou«: v dobách prosperity splácela vláda dluhy a tím klesal podklad pro výdej peněz, ač právě tehdy by si byl rozmach obchodu nových peněz vyžadoval. V dobách peněžní tísně banky hromadily hotovosti, aby se samy zajistily, a místo aby podepřely peněžní trh, zatěžovaly jej. Nedostatky systému národních bank měly podíl při finanční panice roku 1907. Krise zesílila hlasy po reformě. Roku 1908 přijat provisorní zákon Aldrich Vreelandův, který připustil sdružování národních bank v »National Currency Associations«, umožňující vydávání bankovek vedle na bondech federálních také na základě dluhopisů jednotlivých států a měst a v omezeném rozsahu i na základě obchodních směnek. Měnová komise (National Monetary Commission), zřízená tímž zákonem, konala dlouhé porady, studie a cesty po Evropě a výsledkem jejich prací jest t. zv. Aldrichův plán cedulové banky, jediné pro celé Státy, formovaný v letech 1911/12. Presidentské volby přinesly však vítězství Wilsonovo a strana demokratická, která byla proti zřízení banky jediné, prosadila r. 1913 t. zv. Glass-Owenův plán federálního rezervního systému.

Federální rezervní systém.

Federální rezervní systém jest soustavou federálních rezervních bank, jejich filiálek, federálního rezervního boardu a bank členských.

»Federální« zovou se ty banky proto, poněvadž 1. jsou zřízeny federálním zákonem, vydaným kongresem (na rozdíl od jednotlivých států Unie) — podobně jako »národní banky« opírají se o zákon federální, kdežto »státní banky« a jiné některé peněžní útvary (trust companies) se zakládají na zákonech jednotlivých států — a poněvadž 2. mají poloúřední povahu federálního orgánu. »Reservní« zovou se proto, poněvadž 1. mají skutečné vkladové rezervy členských ústavů, t. j. určitý díl jejich vkladů, který musí býti podle zákona uložen u rezervních bank jako jistota, a poněvadž 2. jsou zdrojem nesmírné potenciální rezervy, dávající bankám možnost obrátiti se na ně o úvěr, kdykoliv toho potřebují.